

Artur Lis: Sprawa św. Stanisława w świetle prawa

Nie jest ważne, czy biskup Stanisław zginął przy ołtarzu z ręki działającego w afekcie króla, czy też został na śmierć skazany i stracony. Ważne jest to, że wkrótce po śmierci otoczono go kultem – pisze Artur Lis w „Teologii Politycznej Co Tydzień”: „Św. Stanisław. Między wiarą a państwem”.

Ukazanie się *Szkiców historycznych jedenastego wieku* Tadeusza Wojciechowskiego w roku 1904 stanowiło zwrot dyskusji związanej ze sprawą św. Stanisława. Szczególnie ważny był szkic ósmy pt. *Faktum św. Stanisława*, poprzedzony szkicem pt. *Strącenie i zegnanie króla Bolesława* [1]. Bez wątpienia istotną stroną jego koncepcji było poprawienie odpowiedniego ustępu kroniki Galla Anonima z *christianus in christianos* (lub *christianum*) na *christus in christum*, nadając tym słowom zamiast: chrześcijanin na chrześcijaninie, treść: pomazaniec na pomazańcu. Podstawą całej rekonstrukcji dla Wojciechowskiego był tylko przekaz kroniki Galla Anonima, uznanej jako dzieło szczególnie prawdomówne, w przeciwieństwie do kroniki mistrza Wincentego. Na podstawie dalszej relacji Galla, Wojciechowski sformułował nową hipotezę o buncie juniora – Władysława Hermana, przeciw seniorowi – Bolesławowi Śmiałemu, a także udziału biskupa Stanisława podczas buntu po stronie juniora. Marian Plezia w pracy zatytułowanej *Dookoła sprawy św. Stanisława* przeanalizował zarówno źródła kronikarskie, ikonograficzne i materialne, podbudowując je solidną krytyką historyczną [2]. Ten wybitny mediewista dał także

odprawę poglądom Wojciechowskiego odnośnie *Kroniki Kadłubka*. Poddał także szerokiej wykładni termin „zdrada” stwierdzając, iż pojęcie może być rozumiane dwuznacznie i zależy od tego, co za zdradę rozumieją aktualnie sprawujący władzę. Idąc dalej zaznacza, że im bardziej jego władza jest nieograniczona, tym większą ma skłonność do traktowania jako zdradę wszelkiego aktu sprzeciwu.

Z kolei Gerard Labuda poglądy na temat sporu między biskupem krakowskim a królem Bolesławem, podsumował w pracy pt. *Święty Stanisław, biskup krakowski, patron Polski. Śladami zabójstwa – męczeństwa – kanonizacji*. Wziął on pod uwagę przekaz źródłowy zawarty w kronice Anonima – ks. I, rozdz. 27, zapiskę *Kalendarza kapituły krakowskiej* pod rokiem 1079, za punkt wyjścia do rekonstrukcji wydarzeń związanych ze śmiercią Stanisława. Według Labudy mistrz Wincenty potwierdza istnienie tradycji, włożone w usta króla Bolesława, że biskup poniósł karę za udział w spisku możnowładczo-rycerskim przeciw niemu [3].

Bolesław Śmiały rzadko przebywał w kraju, a to miało negatywne skutki społeczne, które w oczach kronikarza wiązały się z pewną katastrofą rodziny

Mistrz Wincenty pisząc o św. Stanisławie przeciwstawił czytelnikom dwie tradycje: 1) duchowieństwa krakowskiego, którą uznawał za

prawdziwą oraz 2) dynastyczną którą prezentował jako oszczerstwa Bolesława II podczas pobytu na Węgrzech i która w biskupie widziała inicjatora spisku przeciwko królowi [4]. Legenda ta prawdopodobnie

była przechowywana przez benedyktynów, których to donatorem był król Bolesław Szczodry oraz przez kanoników krakowskich związanych z dworem książęcym. Z kolei według środowiska katedralnego, z którym związany był kronikarz Wincenty, Stanisław ze Szczepanowa sprzeciwiał się jedynie srogim karom śmierci, na które król miał skazywać uczestników rebelii oraz skrytemu ich zabijaniu [5]. Bolesław Śmiały rzadko przebywał w kraju, a to miało negatywne skutki społeczne, które w oczach kronikarza wiązały się z pewną katastrofą rodziny. Wybuchły zamieszki, z którymi wiązał się rozpad rodzin rycerskich. Rozegrał się konflikt władcy ze Stanisławem, w wyniku czego król zabójca stał się świętokradcą. Na cudzołóstwo żon rycerze odpowiedzieli dezercją i ukaraniem niewiernych żon. Po powrocie, król ukarał dezertów a jednocześnie powiększył wymiar kar wymierzanych niewiernym kobietom. Całość działania króla wywołała znaną reakcję biskupa Stanisława. W rezultacie działalność monarchy doprowadziła do katastrofy życia rodzinnego w dosyć szerokim kręgu życia społecznego. Warto dodać, iż w całym obrazie zdarzeń Wincenty zaakcentował funkcjonujące w społeczeństwie piastowskim prawo oporu (*ius resistendi*) służące przywróceniu naruszonego prawa materialnego. Warto również zwrócić uwagę na pracę Krzysztofa Skwierczyńskiego pt. *Recepcja idei gregoriańskich w Polsce do początku XIII wieku* [6]. Stwierdza on, że najpewniej na przełomie XII i XIII wieku współistniały dwie tradycje. Jedna z nich doprowadziła do kanonizacji Stanisława w połowie XIII wieku, druga zaś zanikła pod wpływem narastającego wciąż kultu biskupa krakowskiego.

Analizując konflikt biskupa Stanisława z Bolesławem Śmiałym w aspekcie prawnym warto zwrócić uwagę na prace dwóch uczonych: Karola Górskiego pt. *O sprawie św. Stanisława* [7] i Witolda Sawickiego pt. *Terminologia prawnicza kroniki Anonima-Galla w świetle instytucji obcych i rodzimych* [8]. Witold Sawicki przeanalizował pojęcia

znajdujące się w kronice Galla, które posiadają naturę prawną: *vindicare, christus, peccatum, truncatio, traditio, eicere, regem*. Termin *truncatio* mógł mieć podwójne znaczenie, po pierwsze kary na ciele, która polegała na obcięciu członków; po drugie kary śmierci kwalifikowanej, która była poprzedzona w tym przypadku obcięciem członków. Szczególnie ważne dla naszych rozważań jest pojęcie *treditio*, które miało podwójne znaczenie: „zdrada” i „bunt”. Pierwsze określenie oznaczało współpracę z przeciwnikami politycznymi z obcych państw na szkodę własnego kraju. Drugi termin – bunt – to przeciwstawienie się w kraju legalnej władzy, zwłaszcza władcy, który był tyranem. Należy także zaznaczyć, że w sytuacji, kiedy monarcha dokonywał inwestytury biskupiej, a biskup z tego tytułu zaprzysięgał mu wierność, każdy sprzeciw wobec niego mógł być poczytany za „zdradę”. Idąc dalej, Sawicki dokonał zestawienia ustępu kroniki Galla mówiącego o wygnaniu Bolesława Szczodrego z fragmentem dotyczącym wygnania z Polski królowej Rychyzy i jej syna Kazimierza. Dowiodło to, iż kronikarz używał terminu *treditio* w znaczeniu „buntu” a nie „zdrady”. Rażące wykroczenie władcy-tyrana dawało podstawę prawną do legalnego przewrotu i odsunięcia go od sprawowanej władzy. Warto w tym miejscu przytoczyć dwa przykłady z księgi prawa kanonicznego Burcharda z Wormacji: „Jeżeliby kto dobrowolnie jego [tj. biskupa] zabił, niech nie je mięsa, wina nie pije przez wszystkie dni życia swego, niechaj pas rycerski odłoży i na zawsze niechaj pozostanie bez nadziei na małżeństwo”; „Ten, kto w złym zamiarze targnął się ręką na pomazańca Pańskiego, a mianowicie [na] biskupa, ojca i pasterza swego, ponieważ popełnia świętokradztwo, i ten, kto kościół spustoszył i podpalił, synod święty uchwalił, by w jednym miejscu, to jest w klasztorze, pokutował przez wszystkie dni życia swego” [9]. Natomiast Karol Górski poddał analizie proces św. Stanisława w świetle przedgregoriańskiego prawa kanonicznego. Wziął pod uwagę kanony synodu w Hohenaltheim w Szwabii z 916 roku, którego przedmiotem było umocnienie władzy króla, w szczególności potępiając łamanie

przysięgi i felonię wobec niego. Kanon 23 wprowadzał karę kościelną za bunt przeciwko władcy, jako pomazańcowi Bożemu, co było uznane za świętokradztwo i groziło dożywotnim zamknięciem w klasztorze. Za felonię biskupów, kapłanów i diakonów karano degradacją, czyli zdjęciem święceń. Analizując fragment kroniki Galla Anonima dotyczący sporu z 1079 roku, badacz ten podniósł, że dziejopis odpowiednio interpretował prawo monarchy do karania swych poddanych w drodze karnego pozasądowego postępowania z urzędu. Jednak nie miał on prawa wymierzania kar cielesnych i kary śmierci biskupom. Zastosowanie kary trunkacji było więc złamaniem powszechnie obowiązującej zasady prawa. W jurysdykcji karnej władca mógł wystąpić z oskarżeniem biskupa tylko przed synodem. Oskarżonemu biskupowi przysługiwało prawo apelacji do Stolicy Apostolskiej. W przypadku potwierdzenia wyroku przez papieża władca świecki mógł wymierzyć karę, która nie powodowała uszczerbku na zdrowiu oraz śmierci [10].

Rozpowszechnienie legendy Stanisława związane było z opisem konfliktu przez Wincentego, który był następcą Stanisława na stolcu biskupim

Lubelski mediewista Czesław Deptuła w artykule pt. *Biskup i władca. Z problematyki ideologii państwowej i świadomości narodowej polskiego średniowiecza*

zestawił w polskiej legendzie średniowiecznej sylwetki władców i biskupów: Bolesław Chrobry – św. Wojciech oraz Bolesław Śmiały – św. Stanisław [11]. Uczony podkreślił, iż biskupi pojawiają się przede wszystkim jako mistrzowie i nauczyciele panujących, a reprezentowane wobec władców magisterium Kościoła w dziedzinie prawa i moralności

czyni ich współrządcami państwa. Władza panującego oparta jest w oczach kronikarza na prawie, którego nauczycielem i stróżem pozostaje Kościół. Przeciwstawienie władcy-tyrana biskupowi-obroncy prawa i orędownikowi pokrzywdzonych znalazło odbicie w kronice Kadłubka w wizerunku Bolesława Śmiałego i św. Stanisława. Rozpowszechnienie legendy Stanisława związane było z opisem konfliktu przez Wincentego, który był następcą Stanisława na stolcu biskupim. Nie bez znaczenia jest konflikt współczesny Kadłubkowi pomiędzy Mieszkiem III Starym i biskupem krakowskim Gedką [12]. Zdaniem Deptuły, termin *traditor* w tekście Anonima opisującym wygnanie Bolesława Śmiałego oznacza: „buntownika”, to jest człowieka przeciwstawiającego się władzy, w tym wypadku władzy króla. Takie przeciwstawienie się mogło mieć charakter legalny, o ile monarcha łamał w sposób jaskrawy prawo ze szkodą Kościoła lub poddanych, wówczas otrzymywał nazwę „tyrana” i tracił charakter monarchy.

W historiografii toczył się spór nad adresatem bulli *Significasti frater karissime* papieża Paschalisa II (1099-1118), nieznanym z imienia arcybiskupem, który odmówił złożenia przysięgi obediencji przed otrzymaniem paliusza [13]. Papież przypomniał, iż dopiero po otrzymaniu paliusza arcybiskup może konsekrować biskupów i zwoływać synody. Dla historyków zajmujących się sprawą św. Stanisława niezwykle ważna okazała się interpretacja fragmentu bulli, w której czytamy: „Czyż to nie twój poprzednik skazał biskupa bez wiedzy papieża?”. Paschalis II zarzucił metropolicie, że za jego poprzednika bez wiedzy Stolicy Apostolskiej skazano biskupa [Stanisława ze Szczepanowa?] oraz że władca swobodnie przenosi biskupów z jednej katedry na drugą. Papież zażądał przysięgi obediencyjnej celem podniesienia wewnętrznej dyscypliny w kościele. Zdaniem przywoływanego już Gerarda Labudy fragment ten należy odnieść do biskupa Stanisława ze Szczepanowa: „w procedurze

skazania uczestniczył też ówczesny arcybiskup gnieźnieński i że wydał swój bądź też potwierdził wyrok królewski bez wiedzy Stolicy Apostolskiej. Za to był on osobiście odpowiedzialny. Jeżeli więc skazanie ostatecznie skończyło się obcięciem członków, to w tym akcie widoczne jest współdziałanie króla i arcybiskupa” [14]. Z drugiej strony warto zacytować opinię Tadeusza Grudzińskiego: „Gdyby zresztą Stanisław został potępiony i ukarany przez sąd kościelny, to jego życie pośmiertne w postaci formującej się już wkrótce legendy o męczeństwie i świętości wyglądać by musiało zgoła inaczej” [15]. Zdaniem Przemysława Nowaka nowy etap w badaniach wokół bulli papieża Paschalisa II otwierają wyniki badań mediewisty Martina Bretta. Badacz ten w włoskim rękopisie *Panormii* z końca XII wieku odnalazł najwcześniejszą kompletną kopię bulli z nieznanym dotychczas nagłówkiem (preskrypcją): „Strigonie episcopo. Qui in susceptione pallei sunt debitas cautiones apostolice sedi exhibere. Paschalis papa II”. Zdaniem Bretta przekaz źródłowy omawianej bulli należy łączyć z Ostrzyhomiem i działalnością arcybiskupa Wawrzyńca, a nie z polskim adresatem [16].

Zgodzić się wypadnie ze zdaniem Jerzego Wyrozumskiego, że nie jest ważne, czy biskup Stanisław zginął przy ołtarzu z ręki działającego w afekcie króla, czy też został na śmierć skazany i stracony. Ważne jest to, że wkrótce po śmierci otoczono go kultem. Wyrozumski przypomniał, iż skoro Stanisław został przez Kościół uznany i ogłoszony świętym, nie można kwestionować jego zasług i świętości. Badacz ten zaznaczył, że problem tkwi w tym, że Bolesław Szczodry-Śmiały należy niewątpliwie do najwybitniejszych władców Polski, do największych dobrodziejów Kościoła [17].

Dr Artur Lis

PRZYPISY

[1] T. Wojciechowski, *Szkice historyczne jedenastego wieku*, wyd. V, Poznań 2004; tenże, *Plemię Kadłubka*, „Kwartalnik Historyczny” 24(1910), s. 1-23; Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, tłum. R. Grodecki, oprac. M. Plezia, wyd. IX, Wrocław 2008, ks. I, rozdz. 22, s. 47. *Anonima* tzw. *Galla kronika, czyli dzieje książąt i władców polskich*, wyd. K. Maleczyński, [w:] *Monumenta Poloniae Historica, series nova*, t. II, Kraków 1952.

[2] M. Plezia, *Dookoła sprawy św. Stanisława*, 1999.

[3] G. Labuda, *Święty Stanisław biskup krakowski, patron polski. Śladami zabójstwa – męczeństwa – kanonizacji*, Poznań 2000; tenże, *Wznowienie dyskursu w sprawie męczeństwa i świętości biskupa krakowskiego Stanisława*, „Nasza Przeszłość” 108(2007), s. 5-57; B. Przybyszewski, *Święty Stanisław. Biskup męczennik. (Sprawa świętego Stanisława. Bibliografia. Legenda. Kult. Ikonografia. Polemika z Gerardem Labudą)*, red. I. Platowska-Sapetowa, Rzeszów-Łańcut 2005, s. 207-234.

[4] Mistrz Wincenty Kadłubek, *Kronika polska*, przeł. i oprac. B. Kürbis, Wrocław 2008 ks. II, rozdz. 18, s. 74-75; *Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika Polska*, wyd., komentarz i wstęp M. Plezia, [w:] *Monumenta Poloniae Historica, Nova series*, t. XI, Kraków 1994, lib. II, cap. 18, pag. 55.

[5] Kolejność wydarzeń w relacji Wincentego przedstawia się następująco: 1) król stale przebywał ze swoim wojskiem poza granicami kraju; 2) z tego powodu w kraju zapanował „nierząd”, przejawiający się rozluźnieniem obyczajów małżeńskich oraz zuchwalstwem niewolnych; 3) powracający na wieść o tym rycerze surowo karali zarówno swoje żony, jaki i sługi; 4) z kolei opuszczony przez własnych rycerzy król – po powrocie do kraju – przystąpił do karania rycerzy za dezercję oraz prześladowania mu podległych, a także karze uległe żony, nawet te, którym wybaczyli mężowie; 5) rycerze i dostojnicy państwowi zawiązali przeciwko Bolesławowi sprzysiężenie, na czele którego miał stać m. in. biskup Stanisław; 6) biskup napominał króla, aby odstąpił od zemsty, a gdy to nie skutkowało, groził mu klątwą; 7) król rozkazał zabić Stanisława, a gdy nie potrafili tego uczynić jego siepacze, podczas gdy biskup odprawiał mszę świętą, sam Bolesław go zabił; 8) nad porąbane ciało zleciały się orły i rozbłysły cudowne światła; 9) kapłani podnieśli zrosnięte w cudowny sposób ciało i schowali je w kościele św. Michała; 10) król będąc już na wygnaniu rzucił potwarz na biskupa.

[6] K. Skwierczyński, *Recepcja idei gregoriańskich w Polsce do początku XIII wieku*, Wrocław 2005.

[7] K. Górski, *O sprawie św. Stanisława*, „Nasza Przeszłość” 4(1948), s. 61-82.

[8] W. Sawicki, *Terminologia prawnicza kroniki Anonima-Galla w świetle instytucji obcych i rodzimych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Sectio G, vol. XVII(1970), nr 1, s. 1-

24; tenże, „Plemię Kadłubka” i „szczep Anonima” (na marginesie zatajonego źródła), „Zeszyty Naukowe KUL” 13(1970), s. 11-25.

[9] *Burchardi Wormatiensis Episcopi Decretum libri viginti* [w:] J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus, Series latina prior*, t. 140, Parisiis 1880, col. 558-1136.

Na uwagę zasługuje fragment zatytułowany „O tym, że królowie związani są prawami”. Tekst ten zacytuję za pełną jego wersją umieszczoną w części szesnastej „Dekretu” przypisywanego Iwonowi z Chartres (1040-1116) pt. „O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach”: „Sprawiedliwą jest rzeczą, żeby władca był posłuszny swoim prawom. Winien bowiem sądzić, że jego prawa wtedy przez wszystkich będą przestrzegane, gdy i on sam ukaże im uszanowanie. Władcy bowiem są związani swymi ustawami i nie mogą swoim postępowaniem występować przeciwko prawom, które stanowią dla poddanych. Słusznie bowiem przysługuje powaga ich wypowiedziom, jeżeli nie pozwalają sobie na to, czego poddanym zabraniają. Władcy tego świata poddani są przepisom wynikającym z nauki wiary. I chociaż wyniesieni są na szczyty władzy w królestwie, to jednak są związani węzłem wiary, aby wiarę w Chrystusa przepowiadali przez swoje prawa i samo przepowiadanie wiary podtrzymywali dobrymi obyczajami”. Za: O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach. Część szesnasta Dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres, wstęp i tłum. J. Wojtczak-Szyszkowski, Warszawa 2009, s. 57.

[10] K. Górski, *O sprawie św. Stanisława...*, s. 61-82; A. Lis, *Sprawa św. Stanisława w aspekcie historyczno-prawnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” Nr 11 (2/2010), s. 56-69; szerzej: tenże, *Święty Stanisław. Rzeczywistość i legenda*, Sandomierz 2016.

[11] Cz. Deptuła., *Biskup i władca. Z problematyki ideologii państwowej i świadomości narodowej polskiego średniowiecza*, „Więź” 9(1968), s. 42-64; tenże, *Początki dziejowe w polskiej historiografii średniowiecznej. Z zagadnień historii idei, wyobrażeń i narracji*, Lublin 2022.

[12] A. Lis, *Źródła prawa w Polsce piastowskiej jako problem badawczy. Studium prawno-historyczne*, Lublin 2022, s. 177 i nn. Zob. S. Trawkowski, *Stanisław (Stanisław ze Szczepanowa, anachronicznie – Szczepanowski Stanisław) (przed 1039?-1079), święty, biskup krakowski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XLI/4, z. 171, Warszawa-Kraków 2002, s. 580-587; Z. Sułowski, Z. Wiktorzak, *Stanisław ze Szczepanowa*, [w:] *Hagiografia polska. Słownik bio-bibliograficzny*, red. R. Gustaw, t. II, Poznań-Warszawa-Lublin 1972, s. 419-455.

[13] *Diplomata Hungariae Antiquissima*, vol. I: 1000-1131, ed. G. Goyörffy, Budapest 1992, s. 344-346, nr 124. Por M. Gębarowicz, *Polska, Węgry czy Sycylia odbiorcą listu Paschalisa II J.-L nr. 6570*, „Kwartalnik Historyczny” 51(1937), s. 527-529; I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, *List Paschalisa II do arcybiskupa polskiego w świetle zasad dyplomatyki papieskiej oraz recenzji i emendacji tekstów*, „Roczniki Humanistyczne” 34(1986), z. 2, s. 307-318.

[14] G. Labuda, *List papieża Paschalisa II do niewiadomego arcybiskupa polskiego z początku XII wieku*, „Sobótka” 26(1974), z. 4, s. 419. Zob. G. Ryś, *O tak zwanym liście Paschalisa II raz jeszcze*, [w:] tenże, *Jeden, święty, powszechny, apostołski. Spotkania z historią Kościoła*, Kraków 2016, s. 138-143.

[15] Szerzej: T. Grudziński, *Bolesław Śmiały-Szczodry i biskup Stanisław*, Kraków 2010.

[16] P. Nowak, *Arcybiskup Polski, Splitu, Kalocsy czy Ostrzyhomia odbiorcą listu Paschalisa II (JL 6570, WH 952)?*, „*Studia Źródłoznawcze*” t. XLV, s. 99-100.

[17] J. Wyrozumski, *Pomazaniec przeciw pomazańcowi*, [w:] *Święty Stanisław w życiu Kościoła w Polsce. 750-lecie kanonizacji*, red. A. N. Napiórkowski, Kraków-Skałka 2003, s. 95-104.

BIBLIOGRAFIA

Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, tłum. R. Grodecki, oprac. M. Plezia, wyd. IX, Wrocław 2008.

Anonima tzw. *Galla kronika, czyli dzieje książąt i władców polskich*, wyd. K. Maleczyński, [w:] *Monumenta Poloniae Historica, series nova*, t. II, Kraków 1952.

Burchardi Wormatiensis Episcopi Decretum libri viginti [w:] J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus, Series latina prior*, t. 140, Parisiis 1880, col. 558-1136.

Deptuła Cz., *Biskup i władca. Z problematyki ideologii państwowej i świadomości narodowej polskiego średniowiecza*, „Więź” 9(1968), s. 42-64.

Deptuła Cz., *Początki dziejowe w polskiej historiografii średniowiecznej. Z zagadnień historii idei, wyobrażeń i narracji*, Lublin 2022.

Diplomata Hungariae Antiquissima, vol. I: 1000-1131, ed. G. Goyörffy, Budapest 1992.

Gębarowicz M., Polska, Węgry czy Sycylia odbiorcą listu Paschalisa II J.-L nr. 6570, „Kwartalnik Historyczny” 51(1937), s. 527-529.

Górski K., *O sprawie św. Stanisława*, „Nasza Przeszłość” 4(1948), s. 61-82.

Grudziński T., *Bolesław Śmiały-Szczodry i biskup Stanisław*, Kraków 2010.

Labuda G., *List papieża Paschalisa II do niewiadomego arcybiskupa polskiego z początku XII wieku*, „Sobótka” 26(1974), z. 4, s. 419.

Labuda G., *Święty Stanisław biskup krakowski, patron polski. Śladami zabójstwa – męczeństwa – kanonizacji*, Poznań 2000.

Labuda G., *Wznowienie dyskursu w sprawie męczeństwa i świętości biskupa krakowskiego Stanisława*, „Nasza Przeszłość” 108(2007), s. 5-57.

Lis A., *Sprawa św. Stanisława w aspekcie historyczno-prawnym*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” Nr 11 (2/2010), s. 56-69.

Lis A., *Święty Stanisław. Rzeczywistość i legenda*, Sandomierz 2016.

Lis A., *Źródła prawa w Polsce piastowskiej jako problem badawczy. Studium prawno-historyczne*, Lublin 2022.

Mistrz Wincenty Kadłubek, *Kronika polska*, przeł. i oprac. B. Kürbis, Wrocław 2008; *Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika Polska*, wyd., komentarz i wstęp M. Plezia, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, Nova series, t. XI, Kraków 1994.

Nowak P., *Arcybiskup Polski, Splitu, Kalocsy czy Ostrzyhomia odbiorcą listu Paschalisa II (JL 6570, WH 952)?*, „Studia Źródłoznawcze” t. XLV, s. 99-100.

O obowiązkach osób świeckich i ich sprawach. Część szesnasta Dekretu przypisywanego Iwonowi z Chartres, wstęp i tłum. J. Wojtczak-Szyszkowski, Warszawa 2009.

Plezia M., *Dookoła sprawy św. Stanisława*, 1999.

Przybyszewski B., *Święty Stanisław. Biskup męczennik. (Sprawa świętego Stanisława. Bibliografia. Legenda. Kult. Ikonografia. Polemika z Gerardem Labudą)*, red. I. Platowska-Sapetowa, Rzeszów-Łańcut 2005.

Ryś G., *O tak zwanym liście Paschalisa II raz jeszcze*, [w:] tenże, *Jeden, święty, powszechny, apostołski. Spotkania z historią Kościoła*, Kraków 2016, s. 138-143.

Sawicki W., „Plemię Kadłubka” i „szczep Anonima” (na marginesie zatajonego źródła), „Zeszyty Naukowe KUL” 13(1970), s. 11-25.

Sawicki W., *Terminologia prawnicza kroniki Anonima-Galla w świetle instytucji obcych i rodzimych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” Sectio G, vol. XVII(1970), nr 1, s. 1-24.

Skwierczyński K., *Recepcja idei gregoriańskich w Polsce do początku XIII wieku*, Wrocław 2005.

Sułkowska-Kuraś I., Kuraś S., *List Paschalisa II do arcybiskupa polskiego w świetle zasad dyplomatyki papieskiej oraz recenzji i emendacji tekstów*, „Roczniki Humanistyczne” 34(1986), z. 2, s. 307-318.

Sułowski Z., Wiktorzak Z., *Stanisław ze Szczepanowa*, [w:] *Hagiografia polska. Słownik bio-bibliograficzny*, red. R. Gustaw, t. II, Poznań-Warszawa-Lublin 1972, s. 419-455.

Trawkowski S., *Stanisław (Stanisław ze Szczepanowa, anachronicznie – Szczepanowski Stanisław) (przed 1039?-1079), święty, biskup krakowski*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XLI/4, z. 171, Warszawa-Kraków 2002, s. 580-587.

Wojciechowski T., *Szkice historyczne jedenastego wieku*, wyd. V, Poznań 2004; tenże, *Plemię Kadłubka*, „Kwartalnik Historyczny” 24(1910), s. 1-23.

Wyrozumski J., *Pomazaniec przeciw pomazańcowi*, [w:] *Święty Stanisław w życiu Kościoła w Polsce. 750-lecie kanonizacji*, red. A. N. Napiórkowski, Kraków-Skałka 2003, s. 95-104.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury



Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

MN